

Вера Гончарова

ЛЕОНАРДО ДА ВИНЧИ

ЖИВОТ И СВЕТОГЛЕД

„Не четете само историята, четете биографии, защото те са това, което е животът, но без теорията“.

Бенджамин Дизраели,
писател

Леонардо да Винчи
Живот и светоглед

Автор Вера Гончарова
Превод Горанка Цветкова

Издателство „Паритет“, София
224 стр.

Тази книга е своеобразен анти „Шифър Да Винчи“. Тя не е пореден опит за мистификация – наследството и личността на Леонардо и без това са обвити в мистерия, а истината често е по-зашеметяваща от фантазията, затова предлагаме ключ към търсенето ѝ – точно и ясно представяне на исторически достоверните факти, резултатите от последните изследвания и открития, илюстрирани с цитати от записките на самия Леонардо и негови рисунки. Книгата несъмнено ще бъде полезна на всички, които се интересуват от творчеството и личността на Леонардо да Винчи.

Всички права са защитени. Никаква част от тази книга не може да бъде възпроизведена, в каквато и да е форма, без писменото разрешение на притежателя на авторските права.

ISBN 978-619-153-600-9

Съдържание

Вечната загадка	5
ЖИТЕЙСКИ ПЪТ	7
Детски години и младост	7
Първи работи във Флоренция. Заминаване за Милано	25
Първи милански творчески период	39
Мантуа – Венеция – Флоренция – Романия ...	74
Втори милански творчески период	94
Леонардо да Винчи в Рим	100
Последни години	109
ЛИЦАТА НА ТАЛАНТА	123
Литературно наследство	123
Художник	133
Теоретик на живописиста	161
Учен и изобретател	179
Архитект	209
Философ	217

„Славата е в ръцете на труда.“

Леонардо да Винчи

Вечната загадка

Изминаха повече от пет века от рождението на великия художник, учен и мислител Леонардо да Винчи – един от най-забележителните „титани на Ренесанса“, по думите на Енгелс. Мащабът на личността и талантите на Леонардо да Винчи е наистина титаничен – едва ли някой друг би могъл да се мери с него в силата, смелостта и разностранността на мисълта. Славата на мнозина забележителни дейци от онова време е избледняла, но значението на творчеството на Леонардо не само не намалява с времето, а точно обратно – нараства заедно с нестихващия интерес към него. Неговите изобретения и архитектурни проекти с петстотингодишна давност се въплъщават в живота на нашите съвременници, споровете около картините му не стихват, приписват му участие в тайни общества и знания, недостъпни за простосмъртните. И в това няма нищо учудващо – такава многостранна надареност не се вписва в рамките на обичайното човешко разбиране.

Естествено, в стремежа си да внесе свой принос в разбирането на многостранното творчество на Леонардо, всеки от съвременните изследователи е в състояние да възприеме и задълбочи това разбиране само по отношение на отделни аспекти на неговото наследство. Този подход обаче едва ли може да се нарече целесъобразен. Научното творчество на Леонардо не бива да се отделя от художественото, тъй при него те са неразривно преплетени.

Въпреки унищожаването на много от картините му, разхищението и загубата на значителна част от записките му, времето, задълбочавайки разбирането на неговите идеи, му носи сякаш нова младост. Думите, казани от Плутарх, са напълно приложими към Леонардовите творби: „Вечната новост на творенията на гения ги е спасила от докосването на времето, сякаш техният създател е дарил на произведенията си вечна младост и им е вдъхнал неостаряваща душа.“

ЖИТЕЙСКИ ПЪТ

Детски години и младост

Леонардо да Винчи идва на бял свят в село Анчиано близо до градчето Винчи между Флоренция и Пиза. Точната дата на раждането му е установена сравнително наскоро въз основа на документ, намерен в държавния архив на Флоренция – дневникът на дядо му Антонио да Винчи: „През 1452 г. ми се роди внук от Сер Пиеро, моя син, на 15 април, събота, в 3 часа през нощта. Даде му се името Леонардо. Кръсти го свещеникът Пиеро де Бартоломей да Винчи“.

Леонардо бил извънбрачен син на нотариуса Пиеро да Винчи. За майка му Катерина не се знае почти нищо, освен, че произхождала от селско семейство. Има предположения, че била робиня от Близкия изток, но фактите в подкрепа на това твърдение са недостатъчни. Скоро след раждането на Леонардо тя се омъжила за Акатабарига ди Пиеро дел Вака от Винчи, който притежавал собствена

грънчарница и от когото имала още пет деца. Четиригодишен, Леонардо бил приютен от баща си, който се грижел за него и го образувал. През Ренесанса на извънбрачните деца се гледало толерантно. Такива деца нерядко се появявали сред прислугата с различни рангове и към тях често се отнасяли както към родените в законен брак.

Младата съпруга на Пиеро да Винчи, Албиера Амадори, се оказала безплодна. Може би именно по тази причина малкият Леонардо бил взет в градска къща, където веднага бил обграден с грижите на много роднини – дядо, баба, баща, чичо и приемната майка. В данъчния регистър от 1457 година той е вписан като незаконен син на Пиеро.

Пиеро да Винчи бил много зает човек и не можел да се занимава с възпитанието и образованието на сина си. Леонардо прекарал детството си със своята баба Лучия и чичо си Франческо, който бил шестнадесет години по-голям от него и, живеейки във Винчи, му посвещавал много време. Дядо му Антонио Винчи също имал насочващо влияние върху него, каквото баща му не можел да му осигури.

За това, как е минало детството на Леонардо, не се знае почти нищо. В по-късните

си години той се увличал от ботаника, геология, наблюдавал полета на птиците, играта на слънчевата светлина и сенките, движението на водата. Всичко това свидетелства за неговата любознателност и за факта, че в младостта си е прекарвал много време на открито, разхождайки се из околностите на града. Тези околности и днес са може би най-живописните в Италия, тъй като те са се променили твърде незначително за последните петстотин години.

Сред повече от седемте хиляди страници с ръкописи и рисунки на Леонардо, оцелели до наши дни, няма нито една, отнасяща се до младостта му. Като цяло той има изключително малко бележки, свързани с личния му живот. Веднъж, излагайки на хартия теорията за формирането на реките, той е записал името на селото, в което е живял като дете – Ангиано, но тази дума е зачеркната.

Образованието му, очевидно, е било същото като на всяко живеещо в малък град момче от добро семейство по онова време: четене, писане, основни знания по математика, латински. Впрочем латинският никак не му се удавал, той бил принуден „да воюва“ с него до края на дните си – голяма част от книгите,

представляващи за него ценност, били написани на латински, въпреки че епохата на Ренесанса дала силен тласък към използването на народния италиански език в литературата и към момента на смъртта му на италиански били публикувани много книги. Леонардо е съзнавал прекрасно недостатъците на своето образование, липсата на системност и дълбочина в него и впоследствие е бил принуден да се защитава от безименни критици, които твърдели, че той „не е ерудит“.

Пиеро да Винчи се преместил със семейството си във Флоренция около 1464 година. Скоро останал вдовец и се оженил повторно. Същата година починал и дядото на Леонардо. Във Флоренция Леонардо получил по-големи възможности за развитие отколкото в затънтеното Винчи.

През 1466-а четиринадесетгодишният Леонардо бил даден като чирак (garzone) при известния флорентински живописец и скулптор Андреа дел Верокио (1436–1488), чието ателие било смятано за едно от най-добрите в града. Така за талантливия младеж започнал нов живот. Той се озовал в един от творческите центрове на Флоренция, където напредничавото за времето си изкуство се

създавало под ръководството на голям майстор и необикновена личност. Сред известните художници, чиракували или сътрудничили на Верокио, са Доменико Гирландайо, Пиетро Перуджино, Сандро Ботичели и Лоренцо ди Креди.

По онова време Флоренция била голям промишлен град, в който активно се развивали различни отрасли. Ателиетата на бижутерите, живописците и скулпторите станали своеобразни лаборатории, в които се провеждали различни технически експерименти.

Бижутер, резбар, скулптор, живописец, инженер и музикант, Верокио бил превъзходен наставник за младия Леонардо, но и ученикът заслужавал учителя си. Леонардо бързо усвоил всички знания и творчески методи на своя учител.

Леонардо участвал много активно във всички работи на Верокио; предполага се, че самият той понякога е служел за модел на скулптори и живописци, по-специално за едно от най-големите скулптурни произведения на Верокио – статуята на младия Давид. Ако това предположение е вярно, до нас са достигнали прекрасни изображения на младия Леонардо. На картината на художника

Франческо Ботичини „Три архангела и Товит“ (около 1471 година), съхранявана в галерия „Уфици“ във Флоренция, младият Леонардо е изобразен като архангел Михаил с броня, с изваден меч в едната ръка и сфера в другата.

Наред с ателието на Верокио школа за Леонардо, както и за повечето художници по онова време, била прочутата капела Бранкачи при църквата „Санта Мария дел Кармине“ във Флоренция, където един от гениалните майстори на живописата от ранния Ренесанс Мазачо, нарисувал фрески по теми от житието на апостол Петър, превърнали се в обект на всеобщо удивление. Тези шедьоври на ренесансовата живопис били изучавани от всички връстници на Леонардо, които покъсно станали известни. Тук идвали да правят скици и Микеланджело, и много други художници. Неслучайно първият историк на изкуството на Ренесанса, сам художник, Вазари пише в своите биографии: „Произведенията на Мазачо заслужават безкрайни похвали и най-вече защото със своето майсторство той зададе посоката на прекрасния маниер на нашето време.“

Фреските на Мазачо били нова дума в развитието на изкуството, когато неговите ста-

ри, условни средновековни форми неизбежно отивали в миналото.

Една от важните особености на онова време е, че изкуството се развивало в тясна връзка с развитието на науката. Художниците се стремели да използват за своето творчество всички нейни постижения и сами движели науката напред. Още Брунелеско, който дружал с известния математик и географ Тосканели, разработвал теорията на живописната перспектива. Неговите търсения били продължени от Паоло Учело и особено от Пиеро дела Франческа. По същия път тръгнал и Леонардо.

„Оня, който се впуска да рисува, без да е придобил знание, е като кормчия без рул или компас; той никога не е сигурен накъде плава корабът му. Практиката винаги трябва да се гради върху добра теория, чийто вожд и порта е перспективата, и без нея не може да се направи нищо добро в който и да е вид живопис“, пише по-късно Леонардо.

В ателието на Верокио Леонардо можел да се запознае с геометрията и теорията на перспективата, широко прилагана от художниците по онова време, както и с теорията на пропорциите, без която не можело да мине изучаването на човешката фигура.

Изкуството не може да бъде съвършено без математиката и геометрията – тази мисъл е характерна за всички художници на куатроченто¹, които усърдно изучавали математиката и я прилагали в изкуството, тъй като за негова основа смятали правилната мярка. Тук трябва да кажем няколко думи за самата епоха на Ренесанс, в който живеел и творял Леонардо.

Историческа справка

Залезът на Средновековието започва през XVI век. Неслучайно този период се нарича време на големия прелом. Именно от XVI век кардиналните промени обхванали всички сфери на държавния и обществения живот. Великите географски открития разширили границите на западния свят, ускорил се процесът на формиране на националните пазари, на европейския и световния пазар.

¹ Куатроченто (на итал. *Quattrocento* – „четирисотин“, съкращение от *millequattrocento* – „хиляда и четирисотин“) е обобщаващ термин за културните и творческите събития от XV век в Италия. През него се наблюдават художествени стилове от Късното средновековие (най-вече международната готика) през Ранния ренесанс (започващ около 1425 г.) до началото на Зрелия ренесанс, за който обикновено се твърди, че започва между 1495 и 1500 г. – Бел. авт.

В религията, литературата и изкуството настъпили промени, разрушаващи системата на средновековните ценности.

В разрушаването на средновековния свят огромна роля имало развитието на научната мисъл в Европа, постиженията в технологиите и естествените науки. Огромно влияние върху философията оказало естествознанието – новата картина на света изисквала философско осмисляне. За много учени успехите на науката били потвърждение за безграничните възможности на човека.

Френският математик и физик Рене Декарт (1596–1650) създал нова картина на Вселената и извел законите, които я управляват. При това той се основавал на данни от естествените науки, въвеждайки ги във философията. Светът му изглеждал огромен механизъм, чието движение е определено от Бог – „великият геометър“, както го нарича Декарт.

В известния си труд „Нов органон“ английският учен, философ, юрист, политик и писател Френсис Бейкън (1561–1626) доказва, че околният свят и природата трябва да се изучават, доверявайки се само на опита и на научния експеримент.